O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI

FARG‘ONA DAVLAT UNIVERSITETI

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA UCHUN MAQOLA

O‘ZBEKISTON KOMPOZITORLARI ASARLARI ORQALI O‘QUVCHILARNING ESTETIK DUNYOQARASHINI KENGAYTIRISH

Muallif: Farg‘ona davlat universiteti magistranti

Nosirova Muslimaxon

FARG‘ONA – 2026

O‘ZBEKISTON KOMPOZITORLARI ASARLARI ORQALI O‘QUVCHILARNING ESTETIK DUNYOQARASHINI KENGAYTIRISH

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekiston kompozitorlari ijodiy merosidan ta’lim jarayonida samarali foydalanish orqali o‘quvchilarning estetik dunyoqarashini kengaytirish, musiqiy didini shakllantirish, milliy musiqa san’atiga bo‘lgan hurmat va muhabbatini oshirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, kompozitorlar asarlarining tarbiyaviy, ma’naviy va badiiy ahamiyati, musiqiy ta’lim jarayonida ulardan foydalanishning samarali pedagogik usullari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: estetik tarbiya, estetik dunyoqarash, musiqa ta’limi, o‘zbek kompozitorlari, milliy musiqa, musiqiy tafakkur, badiiy did, ma’naviy tarbiya, musiqiy meros.

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda yosh avlodni ma’naviy yetuk, mustaqil fikrlaydigan, go‘zallikni his eta oladigan hamda milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Bu jarayonda musiqa san’ati alohida o‘rin tutadi. Chunki musiqa inson qalbiga bevosita ta’sir etuvchi, uning ruhiy olamini boyituvchi, estetik qarashlari va badiiy tafakkurini shakllantiruvchi kuchli tarbiya vositasidir.

Musiqa ta’limining asosiy maqsadlaridan biri o‘quvchilarda musiqiy bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish bilan bir qatorda, ularning estetik dunyoqarashini rivojlantirish, san’atni tushunish, his etish va baholash qobiliyatini takomillashtirishdan iboratdir.

Ayniqsa, O‘zbekiston kompozitorlari tomonidan yaratilgan boy musiqiy meros yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalash, ularda Vatanga muhabbat, xalqimiz tarixi va madaniyatiga hurmat tuyg‘ularini shakllantirishda katta imkoniyatlarga ega.

O‘ZBEKISTON KOMPOZITORLARI IJODINING ESTETIK-TARBIYAVIY AHAMIYATI

O‘zbek musiqa san’ati ko‘p asrlik tarixga, boy an’ana va betakror ijodiy merosga ega. Xalqimizning maqomlari, xalq qo‘shiqlari, dostonlari va cholg‘u kuylari professional kompozitorlik ijodining rivojlanishiga mustahkam zamin yaratgan.

O‘zbekiston kompozitorlari milliy musiqiy an’analarni zamonaviy kompozitorlik uslublari bilan uyg‘unlashtirib, turli janrlarda betakror asarlar yaratganlar. Jumladan, Mutal Burhonov, Tolibjon Sodiqov, Georgiy Mushel, Ikrom Akbarov, Sayfi Jalil, Mustafo Bafoyev, Dilorom Omonullayeva kabi ijodkorlarning asarlari o‘zbek musiqa madaniyatining rivojlanishida muhim o‘rin egallaydi.

Mutal Burhonov ijodi o‘zining yuksak vatanparvarlik ruhi, milliy ohanglarga boyligi va chuqur badiiy mazmuni bilan ajralib turadi. Kompozitorning O‘zbekiston Respublikasi Davlat madhiyasi musiqasi yosh avlod qalbida Vatanga muhabbat, milliy g‘urur va iftixor tuyg‘ularini shakllantirishda muhim tarbiyaviy ahamiyatga ega.

Tolibjon Sodiqov ijodida milliy kuy-ohanglar, xalq musiqasi an’analari va professional kompozitorlik mahorati uyg‘unlashgan. Uning asarlari orqali o‘quvchilar o‘zbek musiqasining badiiy xususiyatlari bilan yaqindan tanishish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Georgiy Mushel ijodi o‘zbek professional musiqa san’atining shakllanishi va rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Uning musiqiy asarlari o‘quvchilarda

musiqiy obrazlarni anglash, ohang va ritmni his qilish, musiqaning ifoda imkoniyatlarini tushunish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ikrom Akbarovning simfonik va sahnaviy asarlari musiqiy tafakkurning kengligi, obrazlarning rang-barangligi hamda milliy ohanglarning o‘ziga xos talqini bilan e’tiborlidir. Bunday asarlarni tinglash orqali o‘quvchilar musiqaning mazmunini tahlil qilish, uning xarakteri va badiiy ifoda vositalarini anglashga o‘rganadilar.

Dilorom Omonullayeva ijodida bolalar va yoshlar musiqiy tarbiyasiga mos bo‘lgan asarlar alohida ahamiyatga ega. Uning ijodi orqali bolalarda musiqaga qiziqish, qo‘shiq kuylash madaniyati, musiqiy his-tuyg‘ular va ijodiy faollikni rivojlantirish mumkin.

MUSIQA ASARLARI ORQALI O‘QUVCHILARNING ESTETIK DUNYOQARASHINI SHAKLLANTIRISH

Estetik dunyoqarash insonning atrof-muhitdagi go‘zallikni ko‘ra bilishi, uni his etishi, tushunishi va qadrlashi bilan belgilanadi. Musiqa esa ushbu jarayonning muhim vositalaridan biridir. O‘zbekiston kompozitorlari asarlarini ta’lim jarayonida o‘rganish o‘quvchilarda quyidagi sifatlarni rivojlantirishga yordam beradi:

Musiqiy-estetik didni shakllantirish. Turli janr va shakldagi asarlarni tinglash orqali o‘quvchilar musiqaning go‘zalligi, ohangdorligi va badiiy xususiyatlarini anglay boshlaydilar.

Milliy qadriyatlarga hurmatni kuchaytirish. Kompozitorlar ijodida xalqimizning tarixi, urf-odatlari, an’analari va milliy ruhining aks etishi o‘quvchilarda milliy o‘zlikni anglash tuyg‘usini rivojlantiradi.

Musiqiy tafakkurni rivojlantirish. Asarlarning mazmuni, xarakteri, ritmi, tempi va melodik xususiyatlarini tahlil qilish o‘quvchilarning fikrlash qobiliyatini oshiradi.

Hissiy-ruhiy tarbiyani takomillashtirish. Musiqa inson qalbida quvonch, hayajon, mehr, sog‘inch va vatanparvarlik kabi tuyg‘ularni uyg‘otadi.

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish. Qo‘shiq kuylash, cholg‘u ijrochiligi, musiqiy obrazlarni tasvirlash va mustaqil fikr bildirish o‘quvchilarning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqaradi.

Shu jihatdan musiqa darslarida kompozitorlar asarlarini shunchaki tinglatish bilan cheklanib qolmasdan, ularning mazmuni va badiiy xususiyatlarini o‘quvchilar bilan birgalikda tahlil qilish muhimdir.

TA’LIM JARAYONIDA SAMARALI PEDAGOGIK YONDASHUVLAR

O‘quvchilarning estetik dunyoqarashini kengaytirishda o‘qituvchining pedagogik mahorati, tanlangan metod va vositalar muhim ahamiyatga ega.

Birinchidan, tinglash va tahlil qilish metodidan foydalanish lozim. Bunda o‘quvchilarga O‘zbekiston kompozitorlarining turli janrdagi asarlari tinglatiladi. Tinglash jarayonida asarning xarakteri, kayfiyati, mazmuni va ifoda vositalari haqida savol-javob tashkil etiladi.

Ikkinchidan, taqqoslash metodidan foydalanish samarali hisoblanadi. Masalan, xalq kuylarining an’anaviy ijrosi bilan kompozitorlar tomonidan yaratilgan qayta ishlangan yoki yangi talqindagi asarlarini taqqoslash orqali o‘quvchilarda milliy musiqaning o‘ziga xos xususiyatlari haqida tasavvur hosil qilinadi.

Uchinchidan, ijodiy topshiriqlar tashkil etish maqsadga muvofiq. O‘quvchilarga tinglangan asar asosida rasm chizish, musiqiy taassurotlarini yozma bayon etish, kichik ijodiy chiqishlar tayyorlash kabi vazifalar berilishi mumkin.

To‘rtinchidan, fanlararo integratsiyadan foydalanish muhimdir. Musiqa asarlarini adabiyot, tarix, tasviriy san’at va milliy madaniyat bilan bog‘liq holda o‘rganish o‘quvchilarning dunyoqarashini yanada kengaytiradi. Masalan, Mutal Burhonov musiqasi bilan yaratilgan Davlat madhiyasini o‘rganishda O‘zbekiston tarixi, davlat ramzlari va vatanparvarlik tushunchalariga murojaat qilish mumkin.

Bunday yondashuv o‘quvchilarning nafaqat musiqiy bilimlarini, balki ma’naviy va intellektual salohiyatini ham rivojlantiradi.

O‘ZBEKISTON KOMPOZITORLARI ASARLARINING YOSH AVLOD TARBIYASIDAGI O‘RNI

Musiqa insonni ezgulikka, go‘zallikka va insonparvarlikka chorlaydi. Ayniqsa, milliy kompozitorlarimizning asarlarida xalqimizning hayot tarzi, orzu-intilishlari, tarixiy xotirasi va ma’naviy qadriyatlari mujassam.

O‘quvchilar bunday asarlarni o‘rganish orqali o‘z xalqining madaniy merosiga nisbatan hurmat hissini shakllantiradilar. Shu bilan birga, jahon musiqa madaniyatini anglash va turli xalqlar san’atiga nisbatan estetik munosabat bildirish qobiliyatlari ham rivojlanadi.

Musiqa ta’limida milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg‘unligi muhim ahamiyatga ega. Chunki o‘z milliy madaniyatini chuqur anglagan yosh avlod boshqa xalqlarning san’ati va madaniyatini ham hurmat qilishni o‘rganadi.

Demak, O‘zbekiston kompozitorlari ijodini o‘rganish faqat musiqiy bilim berish bilan cheklanmaydi. U yosh avlodning ma’naviy kamoloti, estetik tarbiyasi va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston kompozitorlari asarlari o‘quvchilarning estetik dunyoqarashini kengaytirish, musiqiy tafakkurini rivojlantirish va milliy madaniyatga bo‘lgan hurmatini oshirishda beqiyos tarbiyaviy imkoniyatlarga ega.

Musiqa ta’limi jarayonida milliy kompozitorlar ijodidan maqsadli va tizimli foydalanish o‘quvchilarning badiiy-estetik didini shakllantirish, ularni go‘zallikni anglashga o‘rgatish hamda ma’naviy barkamol shaxs sifatida tarbiyalashga yordam beradi.

Shu sababli ta’lim muassasalarida O‘zbekiston kompozitorlari ijodini keng targ‘ib qilish, ularning asarlarini tinglash, tahlil qilish va ijro etishga alohida e’tibor qaratish zarur. Ayniqsa, musiqa o‘qituvchisi har bir darsda o‘quvchilarning yosh

xususiyatlari, qiziqishlari va musiqiy tayyorgarligini hisobga olgan holda milliy musiqa namunalaridan samarali foydalanishi lozim.

Zero, milliy musiqa san’atini sevgan, uning mazmun-mohiyatini anglagan va go‘zallikni qadrlay oladigan yosh avlod jamiyatning ma’naviy taraqqiyotiga munosib hissa qo‘sha oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – 2020-yil 23-sentabr.
2. Ibrohimov O. A. O‘zbek xalq musiqa ijodi. – Toshkent.
3. Fitrat A. O‘zbek klassik musiqasi va uning tarixi. – Toshkent.
4. Rajabov I. Maqomlar masalasiga doir. – Toshkent.
5. O‘zbekiston kompozitorlari hayoti va ijodiga oid musiqashunoslik adabiyotlari.
6. Umumiy o‘rta ta’lim maktablari uchun musiqa madaniyati faniga oid darslik va metodik qo‘llanmalar.